

Prof. UAM, dr hab. Krystyna Drożdżal-Szelest
Wydział Anglistyki
Uniwersytetu im. A. Mickiewicza w Poznaniu
Adres domowy: ul. Lipowa 10
62-080 Sady, gm. Tarnowo Podgórne

RECENZJA ROZPRAWY DOKTORSKIEJ

Mgr Katarzyny Moreny

pt. *The motivation of academics to learn foreign languages*
in the context of professional activity

Rozprawa doktorska mgr Katarzyny Moreny pt. *The motivation of academics to learn foreign languages in the context of professional activity* (*Motywacja nauczycieli akademickich do nauki języków obcych w kontekście aktywności zawodowej*) zajmuje się tematyką, która w Polsce, z różnych względów, nie stała się jak na razie przedmiotem zainteresowania badaczy. Nie lepiej wygląda sytuacja w innych krajach, gdzie badania oraz publikacje dotyczące różnych aspektów motywacji charakteryzujących nauczycieli akademickich są mało popularne. Dlatego też, już na wstępie, należy docenić próbę podjęcia się takiego wyzwania przez Autorkę niniejszej dysertacji, której celem jest próba znalezienia odpowiedzi na pytania związane z oceną roli znajomości języków obcych oraz postaw wobec tych języków w/w środowisku.

W rozprawie doktorskiej mgr Katarzyny Moreny można wyróżnić dwie zasadnicze części: teoretyczną (rozdziały 1-3) oraz empiryczną (rozdziały 4-6), poprzedzone spisem treści, wstępem oraz tabelą skrótów (dlaczego w tym miejscu?). Po tekście zasadniczym rozprawy, liczącym 158 stron, zamieszczona została obszerna bibliografia, zawierająca ok. 230 pozycji (str. 163-195) oraz aneksy, zawierające formularz ankiety (polska adaptacja – Aneks A), dane statystyczne (Aneks B) oraz skale samooceny w odniesieniu do sprawności językowych – Aneks C), a także streszczenie pracy w języku polskim.

W części teoretycznej, w rozdziale 1, Autorka odnosi się do kluczowych zagadnień związanych z kontekstem pracy nauczycieli akademickich tak w Polsce, jak i na świecie, Omówione tu zostały role oraz funkcje nauczycieli, z uwzględnieniem motywacji leżącej u podstaw działalności dydaktycznej oraz badawczej. Poruszone też zostało zagadnienie

motywacji do rozwoju, czy też doskonalenia/samo-doskonalenia zawodowego. Rozważania powyższe oparte zostały na przeglądzie literatury przedmiotu.

Rozdział 2 zawiera dyskusję n/t polityki językowej w Unii Europejskiej, zwłaszcza w odniesieniu do sytuacji w szkolnictwie wyższym. Autorka przedstawiła w nim m.in. dane dotyczące języków obcych, opublikowane w raporcie Eurobarometr, a także omówiła podstawowe założenia dokumentu znanego pod nazwą CEFR – *The Common European Framework of Reference for Languages: Learning, Teaching, Assessment (Europejski System Kształcenia Językowego)*. W rozdziale poruszone również zostały takie zagadnienia jak mobilność w ramach programów europejskich, internalizacja szkolnictwa wyższego, z podkreśleniem roli języka angielskiego w tych obszarach, a także udział nauczycieli akademickich w programach typu ERASMUS. Istotną część rozdziału stanowią rozważania n/t postaw nauczycieli/badaczy w odniesieniu do języka angielskiego jako języka przekazu w procesie dydaktycznym, pracy naukowej oraz publikacjach. W rozdziale znalazły się też refleksje n/t języka angielskiego jako współczesnego Lingua Franca w szkolnictwie wyższym.

Kolejny rozdział teoretyczny pracy, rozdział 3, zajmuje się jedną z popularnych teorii motywacji, tzn. teorią samo-ukierunkowania (ang. *self-determination theory* - SDT), zaproponowaną przez Edwarda Deci oraz Richarda Ryana. Teoria ta stanowi podstawę teoretyczną dla opracowanej przez m.in. Kimberly Noels konceptualizacji motywacji do nauki języków obcych. Rozdział zawiera też przegląd badań zajmujących się adaptacją teorii SDT do kontekstu edukacyjnego szkolnictwa wyższego, z uwzględnieniem nauczania języków obcych. Końcowa część rozdziału opisuje proces dostosowywania Skali Motywacji do Nauki Języków Obcych do polskich warunków i tematyki badań, w porozumieniu z autorką skali. Skala ta została zastosowana przez Doktorantkę do analizy motywacji w przeprowadzonym przez nią badaniu, opisanym w empirycznej części pracy (rozd. 4-6).

Podsumowując tę część dysertacji, należy odnieść się tak do jej zalet, jak i ewidentnych niedociągnięć. Przede wszystkim, zwrócić uwagę na fakt, iż, pomimo że Autorka wydaje się poruszać dość swobodnie w omawianej tematyce, to jednak widać powierzchowny charakter dyskusji. Dotyczy to zarówno rozdziału 1, gdzie można odnieść wrażenie, iż, przepraszam za kolokwializm, Autorka „kręci się w kółko”, powtarzając pewne utarte informacje, jak i rozdziałów 2 i 3, gdzie daje się zauważyć pewne błędy i braki. W przypadku rozdziału 2 mylący/dwuznaczny jest już sam tytuł – *Language policy in the European Union and higher education*, który może prowadzić do błędnych interpretacji/wniosków. Nie wiadomo dlaczego, w rozdziale znalazły się też informacje n/t krajów spoza Unii, czy wręcz spoza

Europy, np. Bangladesz (str. 60), czy też USA (program Fulbright). Co więcej, znalazły się tu błędne informacje dotyczących organizacji europejskich i ich struktur, jak również niejasności wynikające z zamiennego (jak sądzę) stosowania przez Autorkę nazewnictwa – Europa vs. Unia. Przyznam, że moja wiedza dot. instytucji europejskich jest raczej powierzchowna, ale czytając rozdział 2 czułam pewien dyskomfort, dlatego też sprawdziłam kilka odniesień, które okazały się błędne. Oczekiwałam, iż informacje zawarte w pracy naukowej zostały sprawdzone i że mogę na nich polegać, tudzież przytaczać w formie odniesień, nie narażając się na posądzenie o ignorancję/dyletanctwo.

Mam także poważne zastrzeżenia do rozdziału 3, które dotyczą nie tyle tego, co autorka w nim zamieściła, ale raczej treści, które się w nim nie znalazły. Czytając pracę n/t motywacji oczekiwałam, że znajdę w niej odniesienia do badań i publikacji, które pozwolą na precyzyjne umiejscowienie badań Autorki w kontekście tych istniejących. Niestety, przegląd literatury dokonany w tym rozdziale sprawia wrażenie, jakby badania nad motywacją rozpoczęły się od „zaistnienia” self-determination theory. Autorka wykazuje się dobrą orientacją w tej właśnie materii, ale ignoruje wcześniejsze teorie, szkoły myślenia o motywacji, czy chociażby nowsze propozycje, które, być może, byłyby przydatne przy omówieniu motywacji nauczycieli akademickich, jak np. motivational self system theory (E. Ushioda). W pracy brakuje mi odniesień do tak istotnych w dziedzinie motywacji do nauki języka nazwisk współczesnych badaczy, jak Zoltan Dörnyei, Peter MacIntire, czy też, wcześniej Gardner R.C. i Lambert, W.

Inne uwagi dotyczą, przede wszystkim, struktury pracy (podział treści), niewystarczającego pogłębienia zagadnień, czy też braku krytycznej oceny przedstawianych poglądów. Zabrakło też własnych poglądów i przemyśleń Autorki, co sprawia, iż ta część pracy wydaje się mieć charakter ekspozycyjno-referujący. W odniesieniu do struktury rozdziałów (podziału treści) uważam, iż jest ona mało przejrzysta. Moim zdaniem, przydałby się podział sekcji na mniejsze jednostki (podsekcje) – np. sekcja 1.8 (Academics’ motivation ...) mogłaby mieć podsekcje 18.1 (Academics’ motivation to develop ...); 18.2 (Academics’ motivation to engage ...). etc., co z pewnością przyczyniłoby się do większej klarowności i umożliwiło czytelnikowi przemieszczanie się między fragmentami tekstu. **Uwaga ta odnosi się do całego tekstu pracy.** Mam również zastrzeżenia/uwagi odnoszące się do formalnej strony pracy, ale zostaną one omówione łącznie w dalszej części niniejszej recenzji.

Pomimo powyższych uwag uważam, iż część teoretyczna spełnia swoje zadanie, określając ramy teoretyczne dla badania opisanego w dalszej części pracy.

Na empiryczną część pracy składają się rozdziały 4, 5 i 6. W rozdziale 4 (Methods) Autorka przedstawia opis badania oraz formułuje pytania badawcze, których celem jest uzyskanie informacji pozwalających na sformułowanie istotnych wniosków dot. motywacji do uczenia się języka obcego przez nauczycieli akademickich (3 zasadnicze pytania – str. 99). W opisanym badaniu wykorzystano dane pochodzące od 593 respondentów, zatrudnionych w 10 uczelniach Krakowa. Rozdziały 5 i 6 przedstawiają wyniki badań, poddane analizie ilościowej (rozdz. 5) i jakościowej (6). Do analizy danych zastosowano programy STATISTICA 10PL oraz Microsoft Excel.

Odnosząc się do empirycznej części pracy, można stwierdzić, iż badanie zostało zaprojektowane prawidłowo, a sposób jego przeprowadzenia był rzetelny i staranny, co jasno wynika z przedstawionego opisu. Autorka trafnie dobrała narzędzia badawcze (dostosowane do polskich warunków), pozwalające na uzyskanie obiektywnych wyników, a zastosowane analizy, zarówno jakościowa, jak i ilościowa, zostały przeprowadzone jak najbardziej prawidłowo. Fakt ten dobrze świadczy o umiejętnościach badawczych Doktorantki. Uzyskane przez nią wyniki są istotne z różnych względów, i z pewnością można byłoby je jeszcze przeanalizować pod innym kątem. **Należy podkreślić w tym miejscu, iż to właśnie rozdziały badawcze, a w szczególności rozdziały 4 i 5 decydują o wartości dysertacji.**

Jednak i w tej części pracy można mieć zastrzeżenia do struktury rozdziałów. Wyodrębnienie krótkiego (11 stron) rozdziału poświęconego metodzie badawczej nie wydaje się być dobrym pomysłem. Moim zdaniem, rozdział ten powinien stanowić całość z rozdziałem 5. Za błąd należy też uznać umieszczenie w rozdz. VI informacji n/t innych badań, czego z zasady nie należy robić. Wszystkie takie informacje powinny znaleźć się w rozdziałach teoretycznych.

W tym miejscu chciałabym przejść do ogólnej oceny formalnej strony dysertacji, na początek wracając do jej struktury. Oprócz braku podziału na mniejsze jednostki, czy też inne wspomniane uchybienia, za niedociągnięcie, czy nawet poważny błąd uważam brak wyodrębnionej części końcowej (Conclusions), zawierającej konkluzje cząstkowe i ogólne, jak również wnioski dydaktyczne. Za niewątpliwy błąd w strukturze pracy należy też uznać przyjętą przez Autorkę wewnętrzną strukturę rozdziałów, zgodnie z którą rozbudowuje ona wprowadzenie do tematu oraz podsumowanie, co powoduje efekt powtórzeniowy, a w rezultacie znużenie i irytację czytelnika. (Te same informacje powtarzają się w kilku miejscach – wstęp, wprowadzenia do rozdziałów, podsumowania, etc. Ma to m.in. miejsce w rozdziale VI, w którym pojawiają się informacje z części teoretycznej). I na koniec pytanie – dlaczego spis stosowanych skrótów został umieszczony po ‘Introduction’ (str. 14-15)?

Kolejnym słabym punktem pracy jest jej strona techniczna/redakcyjna, która mówiąc wprost jest bardzo niestaranna. Dotyczy to zarówno tekstu zasadniczego, jak i bibliografii, czy też streszczenia w języku polskim. W pracy pojawia się szereg błędów typograficznych – brakujące spacje (np. przy stosowaniu myślników – np. str. 8), zbędne spacje, rozstrzelenia tekstu (głównie w bibliografii), literówki, itp.

We wspomnianej już bibliografii występują liczne braki (dotyczące np. miejsca publikacji, wydawcy, stron) oraz niekonsekwencje w zapisie tytułów książek (raz z dużej, raz z małej litery), czasopism, artykułów (np. Bandura 1997; CEFR (?); Colman 2006; De Wit at al.; Doiz at al., Gardner 1985), a także inne drobne potknięcia – np. niektóre pozycje, do których Autorka odnosi się w tekście, nie zostały ujęte w bibliografii (Deci 1971, 1972a, Lepper at al. - str. 67). Pisownia nazwiska – str. 19 – Bugaj (2016), w bibliografii (str. 165) jest Buga, J.M.

Na koniec chciałabym się jeszcze odnieść do kwestii językowych. Niestety, w pracy można znaleźć liczne błędy językowe – i to zarówno w języku angielskim, jak i polskim. Są to głównie błędy dotyczące tzw. struktury retorycznej tekstu – czyli niezręczności stylistyczne, czy też błędy z zakresu spójności tak językowej, jak i logicznej (ang. cohesion i coherence), które nie wpływają być może na wartość merytoryczną pracy, ale utrudniają czytanie (dwuznaczności/niejasności) i powodują irytację u czytelnika. Pojawiają się też błędy leksykalne, a zwłaszcza kolokacyjne. Z racji funkcji recenzenta, zwracam uwagę na, np.:

Str. 5 – "University scholars are the largest produces of"

Str. 7 – co oznacza/do czego odnosi się "One examination ..."?

Str. 11 – "This doctoral dissertation comprises this introductory part, ..."

Co Autorka ma na myśli, pisząc o "tasks of academicians"? Przy okazji, Autorka używa zamiennie terminów *academics*, *academicians*, *scholars*!!!

Str. 11 – 13 – raczej niespotykany opis zawartości poszczególnych rozdziałów; „dziwna” struktura tekstu!

Str.12 – "It provides data analysis from the survey" - zdanie jest dwuznaczne!

Str 16 – pierwszy akapit wstępu powtarza informacje ze wstępu!!!

Str 17 – "the researched terms were obtained ..."

Co znaczą "Other scientific meetings"???

Problemy ze spójnością językową tekstu (tzw. cohesion) – np. do czego odnosi się „it” w ostatnim zdaniu pierwszego akapitu???? .

Str. 19 – Zdanie zaczynające się od "whereas" jest zdaniem podrzędnym, nie samodzielny!!!

Str. 22 – nadużywanie "also" – np. środkowy paragraph!!! (i nie tylko);

Str. 24 – "Male academics tended to than female scholars"!!!

Str. 27 – "Competence strongly and autonomy moderately predicted intrinsic motivation, ...".

Str. 38 – "...motivation to the core tasks" - ????

Str. 39 – literówki – dół strony – “It states t almost ...”

Str. 43 – “... new descriptions have been extended and amended”.

Str. 94 – “... adult English learners as a foreign language ...”

Pomimo powyższych licznych uwag, podtrzymuję pozytywną opinię o dysertacji, gdyż uważam, iż Autorka wykazała się niej m.in.

- dość dobrą znajomością literatury przedmiotu (z zakresu pedagogiki, socjologii oraz psychologii);
- umiejętnością selekcji źródeł, na co wskazuje wspomniana już **bogata bibliografia**;
- dobrą orientacją w części omawianych zagadnień;
- umiejętnością zastosowania teorii w praktyce (opracowanie projektu badawczego);
- umiejętność doboru/dostosowania narzędzi badawczych, pozwalających na pozyskanie niezbędnych danych;
- umiejętnością formułowania istotnych wniosków.

Podsumowując, pomimo pewnych zastrzeżeń i uwag, stwierdzam, iż przedłożona rozprawa doktorska jest samodzielną, wartościową pracą, a wymienione uwagi krytyczne i zastrzeżenia nie przekreślają jej walorów i należy je postrzegać raczej w kategoriach dyskusji, bądź też sugestii o charakterze poszerzającym. Autorka porusza niezwykle aktualną tematykę istotną społecznie, wykazując się przy tym dobrą znajomością literatury przedmiotu; należy też podkreślić jej umiejętność selekcji i syntezy materiału. Zaprojektowane przez nią badanie, przeprowadzone na stosunkowo dużej grupie respondentów, staranność przy przeprowadzaniu analizy i interpretacji uzyskanych danych wskazują, iż Doktorantka potrafi zastosować teorię w praktyce. Na tej podstawie można stwierdzić, że przygotowując recenzowaną rozprawę Autorka wniosła samodzielny, oryginalny wkład do glottodydaktyki w odniesieniu do kontekstu uczenia się języków obcych na uczelniach wyższych.

W związku z powyższym, przyjmuję przedłożoną rozprawę doktorską, stwierdzam, że spełnia ona stosowne wymagania ustawowe i wnoszę o dopuszczenie jej Autorki, mgr Katarzyny Moreny, do dalszych etapów przewodu doktorskiego.

Krystyna Drożdżał-Szelest

Sady, 13 czerwiec, 2021 r.